

Dnevnik speleološkoga logora »Cetina 2004«

Branko Jalžić

U organizaciji Speleološkog odsjeka HPD »Željezničar« iz Zagreba održan je na području izvora Cetine speleološki kamp od 15. 8. do 23. 8. 2004. godine. Voditelj kampa bio je Branko Jalžić. Kamp je bio smješten kod mlinice na Vukovića vreli, jednom od izvora rijeke Cetine. Plan rada je bio da se u već poznatim speleološkim objektima provedu ronilačka, biospeleološka, arheološka i druga istraživanja te da se neki ponovo topografski snime. Na kampu je sudjelovalo ukupno 23 speleologa. Istraživanja su planirana ponajviše radi prikupljanja građe za buduću monografiju o speleološkim pojavama izvorišta rijeke Cetine. Dio vremena posvećen je i rekognosciranju padina sjevernog dijela Dinare (1831 m) za potrebe budućih speleoloških istraživanja, koja se planiraju iduće, 2005. godine. Sve su aktivnosti obavljene u najboljem redu.

Nedjelja, 15. 8. 2004.

Utovar opreme na Hrvatskom prirodoslovnom muzeju u Zagrebu i put do Vukovića vrele, kamo smo stigli u kasnim popodnevnim satima. Tamo smo zatekli dio ekipe, nakon čega smo počeli podizati logor.

Ponedjeljak, 16. 8. 2004.

Ujutro dio ekipe odlazi u grad Vrliku na sastanak s gospodinom Marijanom Delićem, direktorom poduzeća »Komunalac«, od kojeg smo dobili dozvolu za korištenje struje iz postrojenja vodocrpilišta.

Obavljene su pripreme za istraživanje i punjenje ronilačkih boca.

Za to vrijeme dio ekipe odlazi u razgled Cetinskog polja. Nakon objeda dijelimo se u dvije sku-

pine. Dvojica speleologa odlaze topografski snimiti Malu špilju kod Vukovića vrele. Špilja je duga 20 metara. Slikan je ulaz i unutrašnjost. Bilo je malo podzemne vode u lijevom i desnom boku dvorane. Dečki su brzo završili posao zbog jakog smrada izmeta neke životinje (vjerojatno lisice).

Dio ekipe odlazi na ronilačko istraživanje sjevernog sifona u Rudelića špilji. Temperatura vode u sjevernom sifonu iznosila je 9,4 °C. V. Lindić digitalnim fotoaparatom snima podzemne prostore i pripremu ronilaca. Plan za Rudelića špilju bio je da se roni na njenom kraju, u sjevernom sifonu i da se istražuje dalje. Sifon dugačak oko 1 metar je ronjen na dah. Iza nje je otkriveno

Špiljski ukrasi u Gornjoj Tutićevoj špilji

foto: Vladimir Lindić

Sjeverni sifon u Gospodskoj špilji

foto: Branko Jalžić

no i istraženo 130 m prostranoga kanala, sa zanimljivim detaljima. Na kraju toga kanala nalazi se drugi sifon (Cigin sifon), u kojem je zaronjeno do 19,5 m, ali nije izronjeno na drugu stranu zbog pomanjkanja zraka u bocama. Ronili su Branko Jalžić i Igor Markanjević.

Ronionci su tom prilikom vidjeli jedan primjerak podzemne kozice (*Spelaeocaris* ili *Troglocaris*). To je prvi nalaz podzemne kozice u speleološkim objektima na izvorima rijeke Cetine. Ronionci su vidjeli i jedan primjerak male vodenbabure roda *Monolistra*. Odlučili smo istraživanja nastaviti sljedeći dan.

Za vrijeme ronilačkih istraživanja, dio ekipe obišao je ulazne dijelove špilje radi sabiranja arheoloških nalaza. Pronađeni su brojni fragmenti keramičkih posuda iz raznih vremenskih razdoblja.

Utorak, 17. 8. 2004.

Odlazak u Vrliku po hranu. Obavljene su pripreme za nastavak istraživanja u Rudelića špilji. Istraživala je šestoročlana ekipa. Četvoro speleologa prošlo je prvi sifon. Obavljeno je topografsko i foto-grafsko snimanje novootkrivenog kanala. Ponovno je ronjeno u tzv. Ciginom sifonu. Iza sifona otkriven je nastavak špilje i novi sifoni. Za daljnja će istraži-

vanja biti potrebne veće ronilačke boce i sukladno tome brojnija ekipa ronilaca.

Za to vrijeme dio ekipe obišao je ulazni dio špilje Kotluše radi nalaza arheoloških predmeta. Pregledan je podzemni prostor kanala do oko 600 metara od ulaza u špilju. Fotografirani su podzemni prostori i pojedini zanimljivi sigasti ukrasi.

Srijeda, 18. 8. 2004.

Priprema za obilazak Tutićevih špilja. Autima se prebacujemo do vododerine podno zaselka Barišića. Uspinjemo se njome sve do ruba platoa. Budući da nismo uspjeli naći ulaz, vraćamo se i uspinjemo do Kusonjića gradine s impresivnim obrambenim zidom, na suprotnoj strani vododerine. S tog je mjesta otprilike lociran položaj ulaza, koji se nalazi u gustišu pri vrhu kanjona, nasuprot gradini. Rad u špilji bio je poglavito usmjeren na fotografiranje velikih podzemnih prostora i sigastih tvorevina.

Pronađeni su i fragmenti keramike. Od podzemne faune viđeni su leptiri, lažipauci, kornjaši vrste *Laemostenus cavicola* i mnoštvo babura roda *Alpioniscus* sp.

Ova je špilja ujedno i stanište kolonija šišmiša koje su ovdje nazočne duže vrijeme, na što ukazuju velike nakupine njihova izmeta.

Izvor Glavaš

foto: Branko Jalžić

Osim toga, ponovno je izvučen glavni poligon-ski vlak kroz špilju, s obzirom na to da se sada raspolagalo boljim mjernim instrumentima. Nakon Velike Tutićeve špilje »arheološka« je ekipa obišla Malu Tutićevu špilju. U njoj nisu pronađeni nikakvi arheološki nalazi. Fotografiran je ulaz i unutrašnjost špilje. Vraćamo se u kamp oko 18 sati.

U međuvremenu su u kamp stigli Alan Kovačević i Darko Višek (DDISKF), Anđelko Novosel (HRSD) i talijanski ronionci Luigi Casati, Michella Massa, Marcello Ferretto, Luca Tanfoglio i Jean-Jacques Bolanz (Švicarska). Nakon kraćih konzultacija, zbog praktičnih razloga, odvodimo ih do izvora Glavaša, gdje će roniti iduća dva dana. Vraćamo se u kamp. Kasno navečer u kamp dolazi prof. Neven Bočić, član SD »Karlovac«. Dogovoreno je da sutradan ronionci idu u Vukovića vrelo, a ostatak ekipe u Čulumove špilje. Oko podneva bismo

trebali biti na Glavašu i pridružiti se talijanskim ronioncima u istraživanjima Glavaša.

Četvrtak, 19. 8. 2004.

Ustajemo rano. Pripremamo se za uron u Vukovića vrelo. Oko 9 sati započinjemo s ronjenjem koje vodi instruktor ronjenja A. Novosel. Ronilo se samo u ulaznom dijelu. Temperatura vode bila je 8,8 °C. Od krupnog tehničkog otpada koji smo zatekli u izvoru, izvučena su dva metalna pajsera. Dogovoreno je da se izvor očisti, koliko je moguće, od ubačenog smeća.

Dio ekipe odlazi do Čulumovih špilja. U dućanu u Kijevu ekipa je našla vodiča Josipa. Zajedno su otišli do Velike Čulumove špilje i potom razgledali četiri objekta

Matatinova špilja (apartman I) duga je oko 78 m. Ima dva ulaza, od kojih jedan služi za odlaganje smeća. Špilja je topografski snimljena i fotografirana.

Jama 2 (apartman II), dugačka je 5 m i ima jamski ulaz. Zatrpana je kamenjem. Osjeća se strujanje zraka. Špilja je topografski snimljena i fotografirana (Bočić, Lindić, Božić).

Josipova jama (apartman br. III) je špilja duga 13,5 m. Nađena je keramika, Temperatura zraka u špilji iznosila je 18,5 °C. Viđen je i slikan šišmiš (foto Lindić).

Jama 4 (apartman br. IV) je špilja duga 21 m. Špilja je topografski snimljena i fotografirana.

U Čulumovim špiljama radi tročlana ekipa, koja povlači novi poligon. Napravljen je poligon na površini, između otvora Velike i Male Čulumove špilje.

Pripreme za uron u Vukovića vrelo

foto: Vladimir Lindić

Dio ekipe pridružio se talijanskim ronionicima, s kojima se ronilo do 42 m dubine. Uron je zabilježen fotografiranjem i snimanjem podvodnom kamerom. Od faune smo vidjeli pastrvu, pužice *Ancilus* sp. i ličinke *Trichoptera*. Jacques Bolanz zaronio je tom prilikom do 70 m dubine. Bio je oduševljen izgledom izvora.

Petak, 20. 8. 2004.

Dio ekipe, uz pomoć Milorada Ivetića, rekognoscira otvor bezimene jame koja je prema njegovoj priči povezana sa špiljom Kotlušom. Ulaz je zatrpan kamenjem. Ulaz je fotografiran i nadamo se da ćemo iduće godine imati vremena otkopati ga i istražiti ovaj objekt.

Drugi dio ekipe, s gospodinom Teskerom (suvlasnikom punionice vode »Cetina«), obilazi gornji dio Gospodske špilje. Zatim postavljaju užu na vertikali. Fotografiraju kanal i prikupljaju fragmente keramike.

Dvočlana ekipa pridružuje se talijanskim ronionicima i kamerom snima ronjenje u izvoru Glavašu.

Toga je dana L. Casati ronio do 109 m dubine. Preronjeni dio dugačak je oko 140 m. Na tom je mjestu suženje iza kojeg se nalazi širi prostor. U nedjelju će ponoviti uron i pokušati proći dalje.

Poslijepodne dio ekipe odlazi u Kotlušu, gdje fotografira kornjaša podzemljara vrste *Haplotropidius pubescens pubescens* koji je i opisan iz ove špilje. Od ostale faune registrirani su leptiri roda *Triphosa* i konjici roda *Dolicopoda*. Na tlu kanala uočene su kućice podzemnog puža *Lanzaia kotlusa*, vrste koja je također opisana iz ove špilje. Izmjerena je temperatura vode u izvoru od 11,8 °C.

Kasno poslijepodne dvojica ronilaca snimali su podvodnom kamerom ulazni dio potopljenog kanala u Vukovića vrelu. Pripremljeno je čišćenje izvora.

Navečer je u kamp pristigla i ekipa biospeleologa predvođena predsjednikom Romanom Ozimecom.

Subota, 21. 8. 2004.

Biospeleolozi odlaze u Gospodsku špilju radi upoznavanja špilje i faune.

Roniaci ponavljaju snimanje u Vukovića vrelu. Prikupljen je uzorak sedimenta radi nalaza kućica gastropoda. Prikupljena su tri primjerka rakušca roda *Niphargus* sp.

Treća ekipa obilazi, fotografira i topografski snima Špilju kod izvora Vriovca. Posjećuju Špilju nad izvorom Vriovcem i Špilju kod Medića ograde, u kojoj je nađeno dosta krupnog smeća. Ni u jednoj špilji nije bilo arheoloških nalaza.

Ulaz u Matatinovu špilju foto: Vladimir Lindić

Taj su dan ekipu posjetili djelatnici Državnog zavoda za zaštitu prirode, predvođeni gospodinom Davorinom Markovićem.

Roniaci organiziraju i uspješno provode čišćenje Vukovića vrela. Krupni tehnički otpad odložen je u krugu vodocrpilišta, odakle je kasnije odvezen na gradski deponij.

Nakon obilaska Gospodske špilje, biospeleolozi su posjetili špilju Kotlušu radi fotografiranja podzemne faune. Zbog naglog dolaska olujnog vremena obustavljene su sve terenske aktivnosti.

Nedjelja, 22. 8. 2004.

Noću puše jaka bura. Rano ujutro obavljene su pripreme za odlazak na Dinaru. Roniaci odlaze do Glavaša, gdje rone 50 m duboko. Kamerom snimaju Casatijev uron, koji roni dublje, i topografski snima kanal.

U posjetu nam stiže akademski slikar prof. A. Mateš.

Na Dinaru se uspinje skupina speleologa koja se kasnije dijeli u tri podskupine.

Jedna skupina rekognoscira teren prema vrhu Dinare, druga ostaje na području lokaliteta Košare, a treća obilazi Špilju iznad Glavaš kule. U manjoj prostoriji ovog objekta naišli su na mnoštvo fragmentirana keramičkih posuda. Uočeni su i brojni primjerci

Divovski otvor jame Krivnice na Dinari

foto: Branko Jalžić

đen značajan arheološki nalaz, dio brončane, ukrašene kopče.

Ponedjeljak, 23. 8. 2004.

U posjet nam dolaze novinari Jutarnjeg i Večernjeg lista iz Splita. Obavljen je kratak intervju sa sudionicima kampa radi objavljivanja novinskih napisa.

Dio ekipe nastavlja s istraživanjima u Rudelića špilji. Istražuju uski kanal prije prvog sifona i uspijevaju napredovati samo 10 m.

Dio ekipe obilazi Gospodsku špilju iza sjevernog sifona.

Sjeverni je sifon otvoren i plivanjem se prešlo na drugu stranu. Došlo se do Velikog sifona. Obavljeno je fotografiranje podzemnih prostora. Zbog problema s ventilom na ronilačkoj boci, nije poduzet planirani uron u Velikom sifonu. U zapadnom je kanalu uzet uzorak sedimenta s puževim kućicama.

Službeno je kraj trajanja kampa pa iz logora odlazi većina sudionika.

izopoda roda *Alpioniscus* sp. Objekt treba sustavno speleološki istražiti.

Na usponu prema vrhu nailazimo na manju lokvu inače ucrtanu na topografskoj karti. Temperatura vode, u kojoj ima ličinki daždevnjaka, iznosila je 15,8 °C.

Obišli smo manju špilju iznad Košara, u kojoj su sada oltar i kapelica sv. Ilije. U istoj se stijeni, malo dalje, nalazi duboka kamenica s vodom koja je dublja od 5 m. Fotografirali smo ulaz i izmjerili temperaturu vode, koja je iznosila 9,6 °C. Nastavljamo s pregledom terena i nailazimo na prostrani otvor jame Krivnice, duboke oko 60 m, sa snijegom na dnu. U boku iste vrtače nalazi se još jedan manji jamski otvor. Fotografiramo ulaz. Grupe se neovisno jedna od druge u različito vrijeme vraćaju u kamp. Poslijepodne biospeleolozi obilaze Rudelića špilju i nalaze jedan primjerak pseudoškorpiona iz roda *Chthonius* sp., te nekoliko troglofilnih kornjaša vrste *Laemostenus cavicola*. Tom je prilikom prona-

Utorak, 24. 8. 2004.

Odlazak u Vrliku, na sastanak s gradonačelnikom Ivanom Čorićem. Najljepše smo se zahvalili na pruženoj pomoći i zamolili ga za potporu kampu koji planiramo za iduću, 2005. godinu.

Preostali dio sudionika kampa očistio je korišteni prostor i potom napustio Cetinsko polje.

OBRAĐIVANI OBJEKTI:

- Kotluša špilja, X 4870,56 Y 5614,186 Z 400 m
- Izvor Kotluša, X 4868,153 Y 5612,652 Z 368 m
- Izvor prije Kotluše, X 4868,029 Y 5612,746 Z 366 m
- Gornja Tutićeva špilja (Čelinka), X 4873,268 Y 5616,386 Z 515 m
- Vukovića vrelo, X 4869,029 Y 5613,742 Z 374 m
- Mala špilja X 4870,029 Y 5613,722 Z 390 m
- Rudelića špilja, X 4870,56 Y 5614,194 Z 400 m
- Gospodska špilja, X 4871,884 Y 5615,30 Z 430 m
- Izvor Vrlovac (Barišića peć), X 4870, 86 Y 5615,282 Z 390 m

Sudionici logora »Cetina 2004.«

foto: Vladimir Lindić

- Špilja iznad izvora Vriovca
- Špilja kod Medića ograde
- Velika Čulumova špilja, X 4872,564 Y 5610,454 Z 400 m
- Matatinova pećina, X 4872, 735 Y 5610,880 Z 450 m
- Josipova jama, X 4872, 715 Y 5610,800 Z 447 m
- Jama 2, X 4872, 725 Y 5610,815 Z 446 m
- Jama 4, X 4872, 730 Y 5610,766 Z 447 m
- Špilja iznad Glavaš kule, X 4876,092 Y 5613,186 Z 840 m
- Lokva iznad Glavaš kule, X 4876,904 Y 5613,142 Z 920 m
- Kamenica, Košare, Uništa, X 4878,444 Y 5613,126 Z 1360 m
- Krivnica jama, Košare, X 4878,128 Y 5613,186 Z 1400 m

SUDIONICI LOGORA:

- Speleološki odsjek HPD »Željezničar« – 7 sudionika
- Speleološki klub »Ursus spelaeus« – 2 sudionika
- Speleološko društvo »Karlovac« – 1 sudionik
- Speleološki odsjek HPD »Dubovac« – 3 sudionika
- Speleološki klub »Ozren Lukić« – 4 sudionika
- »Dinaridi«, društvo za istraživanje i snimanje krških fenomena – 2 sudionika
- Hrvatsko speleoronilačko društvo – 1 sudionik
- Hrvatsko biospeleološko društvo – 2 sudionika
- Hrvatski prirodoslovni muzej – 1 sudionik

SPELEOLOGICAL CAMP »CETINA '04«

Organized by the speleological department of Croatian Mountaineering Club »Željezničar« from Zagreb, speleological camp was held from 15 to 23 August 2004 in the area of the Cetina River spring. Branko Jalžić was leading the camp which was situated next to a mill on Vukovića Spring, one of springs of the Cetina River. The plan of work was to conduct diving, bio-speleological, archaeological and other explorations in already known familiar objects and also to shoot again some of them topographically. 23 speleologists participated in the camp. The explorations were planned primarily with the aim to collect material for a future monography on speleological phenomena of the Cetina River spring. Part of time was dedicated to the recognising of slopes of the northern part of Dinara Mountain (1831 m) for the needs of future speleological researches planned for 2005. All the activities were performed orderly.